

Svensk Förening för Medicinsk Radiologi

IMAGO MEDICA

Medlemsforum • Nr 3 • 2015

- Från Röntgenveckan och Nordiskt Förening
- UL-vägledad endovaskulär åderbråcksbehandling
- Smarta Utlåtanden

”SMARTA UTLÅTANDEN”

Alla vet hur man ska göra för att gå ner i vikt och vara vältränad, men det är svårt att göra det i praktiken.

Jag tror samma sak gäller röntgenutlåtanden. Vi vet hur vi borde göra men i praktiken gör vi för det mesta som vi en gång lärt oss eller som våra kollegor gör. Det är jobbigt att ändra vanor. För ett år sedan började jag systematiskt att försöka skriva bättre utlåtanden. Vad händer om jag blir konsekvent principstyrd i mina utlåtanden? Jag bestämde mig för att testa. Jag har haft stor hjälp av många kollegor. Särskilt Björn Relefors i Hudiksvall har hjälpt mig förbi många problem. Stort tack till er alla.

Att kalla det för smarta utlåtanden kanske är ett miss-tag. Syftet med artikelns titel är att väcka uppmärksamhet. Jag hävdar inte att jag sitter inne med några absoluta sanningar. Skicka därför gärna ett mejl med dina förslag till förbättringar. Om de är bra kommer jag att använda mig av dem. Det är bra med kritik och förbättringsförslag. Många har hjälpt mig med det vilket tvingat mig till större eftertanke och har fördjupat mitt tänkande. Arbetet med att göra bättre utlåtanden har gjort vardagsarbetet mer spännande och intressant. Jag hoppas det kan göra det för dig också. Varför inte testa det i två veckor och se vad som händer?

Smart learning behövs

Jag gjorde min ST för drygt 20 år sedan. Kunskapsutvecklingen inom radiologin har sedan dess varit enorm och utvecklingstakten ökar hela tiden och radiologin är i dag mycket bredare och djupare. Det blir allt mer tydligt att subspecialisering behövs. Jag tror att en modern ST-läkare behöver lära sig tre gånger mer än jag behövde på 90-talet. Det finns därför ett behov av ”smart learning”. Kanske man ska ta reda på vilka 20 % av aktiviteterna som ger 80

% av resultatet och därefter fokusera på sådana aktiviteter. ST-läkarna kan då lära mer på kortare tid och med mindre ansträngning. En viktig del i en sådan snabbare inläring är smarta utlåtanden.

En radiologs huvuduppgift är att skriva utlåtanden. Traditionellt börjar en ST-läkare med att lära sig anatomi och patologi. Att formulera röntgenutlåtanden får man ofta lära sig på egen hand. Det tar uppskattningsvis ett år att lära sig det radiologiska språket och hitta ett eget sätt att skriva utlåtanden på. Man kan fundera på om inte det är slöseri med tid och energi som vi inte längre har råd med. Tänk om ST-läkarna istället utgick från bra utlåtanden (svarsmallar för normala fall och diagnosspecifika mallar). Sedan får de lära sig den anatomi och patologi som behövs för att kunna skriva ett sådant utlåtande. Jag har hjälpt många ST-läkare med svarsmallar och efter bara en timmes träning skriver de mycket kortare och tydligare utlåtanden. Deras självförtroende ökar markant. Det skulle vara intressant om fler ville testa det för att se om det gäller allmänt.

Skriv kortare

Mitt mål är att skriva så korta enkla utlåtanden som möjligt men att inkludera det kliniskt relevanta. Vem vill inte det!? Mina utlåtanden ska samtidigt visa klinikerna att jag är noggrann och trovärdig. Som stafettläkare kan jag inte räkna med att jag är känd lokalt.

Mitt första steg blev att göra svarsmallar. Jag skiljer mellan svarsmallar och granskningsmallar. Att separera dem är ett viktigt steg i utvecklingen mot bättre utlåtanden. Svaret är i första hand till för klinikerna. Att ha med en checklista över allt jag tittat efter är däremot inte intressant för dem.

Det är svårt att formulera sig kort och i början känns det ovant men man vänjer sig efter ett tag vid den nya stilen. I många år skrev jag:

”På höger sida finns pleuravätska, som basalt deklivt bildar ett 2 cm högt skikt. På vänster sidan finns pleuravätska, som basalt deklivt bildar ett 3 cm högt skikt.”

Min nuvarande variant är:

”Pleuravätska höger 2 cm, vänster 3 cm.”

Klinikerna vet att (fri) pleuravätska hamnar deklivt. Jag har talat om det för dem i 22 år, men slutat med det nu. Om pleuravätskan däremot är avkapslad och ligger ventralt, så skriver jag det.

Standardisera uttrycken

Det är lätt att hitta mer än 20 uttryck för hjärtstorlek. Jag har det förenklat till: Normalstort hjärta, Lätt förstorat hjärta, Måttligt förstorat hjärta och Kraftigt förstorat hjärta. Om man säger ”normalstort hjärta” eller ”ordinär hjärtstorlek” har egentligen ingen betydelse. Det viktiga är att konsekvent göra lika hela tiden för att slippa ifrån onödiga beslut. ST-läkaren slipper därmed onödig språkinläring och onödiga beslutspunkter och kan i stället fokusera på systematisk granskning och värdering av fynd. Det sparar tid och de får tid att t.ex. fika oftare och längre. Under pauserna vilar de hjärnan och får tack var det fler fall gjorda varje dag och volym är viktigt för inläringseffekten.

Det allmänna fallet

Hur skriver man ett utlåtande i den nya stilen på ett onkologiskt CT-fall? Här är ett exempel från en ST-läkare som jobbat 6 månader på röntgen.

Remisstext: Cellgiftsbehandling för recidiverande uterussarkom. Nu senast strålad mot vänster ovanlob.

2015-03-15: CT thorax/buk med intravenös och per oral kontrast

Jämfört CT-thorax/buk 2014-12-08.

Thorax:

Inga förstorade lymfkörtlar.

Lätt progress av metastasen i vänster lunga, från 110 x 95 mm till 120 x 100 mm.

Lätt regress av den dorsala subcutana metastasen i nivå Th1-Th2 från 33 till 30 mm.

Oförändrat uttalad lungmetastasering bilateralt med cm-stora nodulära metastaser.

Inga skelettmestaser.

Buk:

Inga förstorade lymfkörtlar.

Regress av tumören till vänster i buken från 90 x 70 mm till 65 x 55 mm.

Lever och pancreas u.a. Oförändrat 15 mm stort förkalkat konkrement i gallblåsan.

Normala njurar.

Oförändrat sklerotisk metastas i vänster os ileum.

Inga nytillkomna skelettmestaser.

R:

Lätt progress av metastas apikalt i vänster lunga.

Regress av tumör till vänster i buken och subcutan nedom nacken.

Oförändrade lung- och skelettmestaser.

”R:” betyder resumé. I Norge skriver man ofta så och jag tycker det är bra.

Nyckeln till att utlåtandet är lättläst är de korta fraserna i kombination med strukturen. Det som kliniskt hör ihop står i paket (ny rad markerar nytt paket) och i grupper (en tom rad mellan dem).

ST läkaren har utgått från den här svarsmallen:

CT Thorax med iv kontrast:
Inga förstörade lymfkörtlar.
Lungor u.a.
Ingen skelettdestruktion.

CT Buk med iv kontrast:
Inga förstörade lymfkörtlar.
Lever, galla och pancreas u.a.
Normala njurar.
Ingen skelettdestruktion.

R:
Ingen tumör.

Det viktiga är att förstå vilka principer som ger bra utlåtanden och därefter träna på hur de kan tillämpas konsekvent och fullt ut. Exakt val av ord och fraser eller ordningen mellan olika delar i utlåtandet är i sig inte viktigt. Däremot är det viktigt att bestämma sig för en variant och sedan konsekvent följa den. Det sparar energi och ger bättre svar.

Mallar och riktlinjer är hjälpmedel och får aldrig vara ett hinder i skapandet av bra svar. De ska spara tid. De ska

ge en ”style guide” och struktur på samma gång. Anpassa gärna mallen efter dina behov och önskemål. Använd sedan mallen konsekvent så att du sparar tid och får bättre svar.

I början fokuserade jag på svarsmallar. Jag har ett bibliotek med mallar i Dropbox och kommer åt dem via min iPad mini. Jag har nyligen tagit fram granskningsmallar för CT och tagit stort intryck av hur de görs och hur de används inom trafikflyget. De har snabbt gett stor efterfrågan hos mina kollegor. Jag har också börjat samla ett bibliotek med diagnosspecifika svarsmallar. Här är min mall för appendicit: Svullen appendix (14 mm). Måttlig inflammation i fettet. Ingen abscess.

På senare tid har jag insett att det inte är mallarna som gett störst värde. Det som gett mest är att jag skriver mycket kortare och mer strukturerat. I svåra komplexa fall ger det mig bättre översikt vilket gör det blir enklare att tolka fynden. Det blir enklare för kliniker att veta hur de ska agera i nästa steg. Jag hoppas det finns kollegor kan ha nytta av och inspireras av de checklistor och mallar jag tagit fram. Testa och se vad du tycker. Anpassa och skraddarsy mallarna efter dina behov. Det ger tre fördelar:

- Ett roligare jobb.
- Det går snabbare att skriva svar.
- Svaren blir bättre.

Kristian Ingemansson
kristian@ingeman.se